

Tartalom: Ohajtások, (Gál János) 73. l. Észrevétel az észrevételre, (K.) 78. l. Az egyiptomi parasztok, (T - - ki.) 80. l.

Ohajtások.

(Vége.)

6) Adosságokra szóbeli rövid perek.

Ki azt hiszi, hogy mostani hitelnélküli állásunk mellett ipar 's kereskedés létezhet, az sem hitelező, sem adós, sem szorgalmas nem volt; vagy szemeit hunyta bé mindazon következesek előtt, mellyeket hitel' nem léte neki 's másoknak okozott. Rendszerré vált nálunk a' hitelnélküliség, és senki nincs már feljogosítva, egyetlen pontatlan adósára panaszkodni; mert ha ő — mi igen ritka — nem uzsorás, nem alvilági fukarsággal 's pokol' mesterkedéseivel gyűjtő ércszivü pénzhalványzó; maga példáján tapasztalhatta, miként hitel' nem léte miatt nálunk a' legbecsületesebb adóst is lenyomott szorgalmának a' véletlentől függő jövedelme, önnön hitelezőinek pontatlansága, 's illy állapotban a' hitelnélküliségnek ki nem segítése sokszor helyheznek pontosan nem fizethetés' állapotjába. Ki nálunk pontos fizető akar lenni, midőn ezer forintot kell fizetnie, háromra vagy négyre terveljen; mert csak így — négy közül egy — jöhet pontosan kezébe. — Az ipar' mezején mindének mint láncszemek, egymással kapcsolatban állnak. Illy módon kevés kívánja pénzét kölcsön adni; 's ha adja, azt a' törvényt ki játszó álútakon olly uzsorák mellett teszi, mellyek őtet a' hitelnélküliségnek bármilyen követke-

ményei között kármentesítsék, és a' mellyekkel csak pazarló, nem pedig szorgalmának gyümölcsseit gyarapítani ohajtó veheti ki. Tehát kiki birtokainak javítására, és más iparvállalatokra szükséges tőkék' beszerzésében éppen azon rosszul jövedelmező földtermesztiékre van szorúlva, 's mivel illy nyomasztó körülmények közt alig van Erdélyben család, mellynek állása szerinti kiadásain feljül jövedelme lenne, 's minden illy javítás csak pénzzel tétethetik: vagy senki nem javít 's nem igyekszik; vagy ha ezt teszi, jó remény' fejében előre kiéhezi, kironyoskodik, kiszegénykedi.

Jelen korunkban hitelnélküliségünknek az egész' jóllétére káros következesi tisztábban állnak, mint sem arról tárgy szerint irni kellene. Csak azon gyakorlati kérdés' megfejtése maradt fenn „mi módon álltassék fel a' hitel', minő per't kell határozni a' hitel' biztosítására.“ — — Múltán döbrent vissza akárki itt, hol hitel' alapítása forog kérdésben a' „per“ szó olvasására; mert azon állapotra jutottunk Erdélyben, hogy a' „perre“ mindig felvillan elménkben a' hosszas folyamata' 's vég nem érhetés' képzete, és lehetlennék hisszük, hogy lehessen per, melly „rövid“ nem törvény-, hanem gyakorlati értelemben. Sokan szeretik hinni, mi szerint mostani törvényeinkben a' saját legjobban van bátorságosítva, menten a' kisajátításnak és „aviticitas“ eltörlésének minden rontó erejétől, 's állítják, miként a' saját birhatása i-

ránt illy módon nem csak jelen, hanem a legkésőbb kor is biztosítva van; — és elszenvednek még is hangoztatott elveik mellett egy olly perlekedési rendszert, melly a' sajátot korokon keresztül nem a' tulajdonosok', hanem családok' 's erőszakoskodók' kezébe engedi. Midőn a' szegény tulajdonos leveleinek sugárzó 's célra még sem juttató jogaiban bízva, a' tisztviselők' csarnokai körül megvetésekkel halmozottan kényszerítetik igazságáért koldulni: akkor az ötet megfosztó harmincz 's negyven éven keresztül neveti különböző ügyvédi fogások közt, hogy „egyetlen törvény' határozata az ő egyetlen tette-re bíró által még nem alkalmaztathatott.“ Tehát illy módon van védve a' saját, az igazság?!

— Ne csaljuk meg magunkat, 's ne csaljuk reménnyel azt, ki igazának kiszolgáltatásáért hozánk folyamodik, ne mondjuk, hogy pere a' helybehagyott törvények szerint rövid, tehát hamar célra jut; ne mondjuk, hogy kiváltságos; ne állítsuk, hogy törvény szerint ennyi kifogáson, ennyi menedéken, vagy egyen se meljen keresztül; hogy birodalmon belől fel sem fog bocsáttatni, 's a' t. — hanem mondjuk azt, mi való, hogy ha szerencsétlenek voltak ő vagy elődei sokkal bírni, 's abból forgattatva ki, most őtet károsító alperesében egyszersmind egy eszessel kéntelen perelni: készüljön igazát csak képzeletében, de valóság szerint vagy soha, vagy csak roskadt napjaiban éldelni. Mondjuk, hogy alperese a' három kifogás helyett, ha tetszik, száz kérdést fog támasztani, 's mind annyi kifogások gyanánt azokon keresztül vinni; ezeket szószólói meghívással a' hányszor tetszik, megújítani; 's ámbár pere még derekason sem lenne felsőbb bíró eleibe birodalmon belől bocsátható: mindazáltal a' hányszor valamit, bár legoknélkülíbbet, tetszett alperesének kívánni, ezt ítélet alá bocsátani, 's elveszteni: mindenik kérdésben folyamodásokkal két két felsőbb bíró eleibe rendre viendi; ezekkel, 's a' felsőbb-

ség által kívánandó tudósításokkal bár mi szorgalmas eljárás mellett pere mindenik kérdés körül legalább egy egy évet fog haladni; így adig halad, míg az alperesnek tetszend vigalmazni, 's egy üdvös alkalmat, mellyben ha a' per' érdemére nézve nem is, legalább haszonvétel, költség' 's fáradság' fizetése alól megszabadulhat, nyilni látván, ellátásra fogja bocsátani. Mondjuk, hogy mindezen hurczolásoknak talán egyetlen büntetése leend, mi szerint az, ki az elorzott vagyonból évenként ezereket veszen, az évekig húzó folyamodásokért legfeljebb egy egy két-száz forintos büntetést fizetend. Értesítsük meg vele, hogy midőn végre ő az aggság' korában roskadtan, vagy halála után maradéka a' pert akár az első, akár felsőbb ítélőszéken végképp elhatározva 's félig veszve látandja: még akkor se higye, hogy az alkotmányon nyugvó bírói hatalom' kimondatának, ha bár azt végre felségi koronás kéz írta is alá, az ő polgártársa, mint alperes, engedelmeskedjék; fegyveres kézzel álland ő ellene, és senkinek eszébe sem jutand, hogy az alkotmányos ítélőszék ellen fegyverrel szegülő pártoskodó legyen; kétszer kell neki, még pedig másodsor fitogott, nevetségessé vált, botos, vasvillas erővel ellene végrehajtás' céljaból süker nélkül menni; kétszer kell az ellenszegülő ellen erőt ismét ítélőszéktől kérni; azon kérése, mi szerint a' bírói végső határozat teljesüljön, peres társa által pennával is ellentetni fog; e' tisztának látszó kérdés mindannyiszor két két folyamodások által évekig függőben tartatni; míg végre katonai erőt nyerend; ekkor alperese ismét kibúvik az őtet semmivé tenni látszó erő alól; viszánteti a' felperest, 's az első, költségtelen végrehajtás menend ellene. És ha a' peres évek' sorai után így célnál álland, 's valami véletlen jó szerencse a' haszonvételt is megíteltette: így se higye magát kármentesített; mert van egy ügy nevezett „Normativum,“ 's annak nyo-

mán a' haszonvétele úgy fog számíttatni, hogy elvesztett jövedelmének még tizedét sem kapja vissza. — Borzasztó a' birónak látni illy módon az igazságot, törvényeket a' peres feleknek 's ügyvédeknek zsákmányul vettelve; 's szíve reped, hogy olly sokak elnyomott 's hurczolt igazán a' jelen divatozó perlekedési rendszer miatt nem segíthet. — Ideje, hogy ezek megszűnjenek. A' fennállhatóság mértékén túl üzettek az előbb mértékletes csavargások; igen élénken hangzik ellenök a' közszózat. Ideje látszik közelgeni, hogy minden sok csalás és erőszak egy helyes perlekedési renddel összerontassék; vagy, ha ezt tenni nem akarjuk, mondjuk ki: hogy nálunk nincs saját, mert azt a' családok 's erőszakosok' bitorlása alá akarjuk vetni?!

Midőn eldődeink 1791-ben a' tiszta adósságokról szóló ideigleni törvényczikkelyt hozták, úgy látszik, perlekedéstől kívánták megóvni az adósságos követeléseket; 's elvnek vették, mi szerint az, ki magát tiszta adósság' megfizetésére kötelezte, a' kötelezvényben maga ellen már ítéletet mondott, tehát se meghallgatni, se megítélni nem kell, hanem menjen ellene egyenesen végrehajtás; — mi alkotmányos nézetek szerint csupán meghallgatás', és birói ítéletnek lehetett volna következménye. De e' túlzott elv csak elvekkeli ellenkezést szülhete, mert csak ugyan lehetségesnek látszva illy esetekben is a' mentesség, a' megyei főtisztviselő birónak állított fel ezen mentések' bévételére 's elhatározására. Így születék egy ellenmondással teljes és czélnak meg nem felelő perfolyam, melly minden perek' végén a' végrehajtáson kezdődik; mikor a' végrehajtásnak a' más fél-ellenszegül, 's ellene közalkotmány' ereje kéretik, akkor ítéltetik meg a' követelés; és akkor is az erő úgy rendeltetik, hogy annak örvén az áldott (?) folyamodások' útján felsőbb biró által képzelt igazát ismét megítéltheti; míg végre két ellenszegülések és sok folyamodások 's tudósi-

tástételek közt a' tiszta adósságos ügy évekig hátráltatván, végre tudjuk, hogy illy módon sincs hitel. Ugyan ezen törvény a' megyéknél még több hitelt kívánó városokban az adósságokra nézve a' régi gyakorlatot hagyja meg, mi miatt ott még bajosabb az adósságok' felvétele, mert néhol menedékek, 's feljebb vitel alá jöhető rendszerinti perekkel hosszason kell fáradni, míg a' legtisztább kötelezésnek elégtétetik. — Ha tehát a' hitel' üdvös következtéseiben részesülni akarunk: ezen hiányos törvényen túl kell terjeszkedni 's mást állítani. Mi legyen ezen felállítandó: ebben különböző nézetek lehetnek, mi annál inkább óhajtatja, hogy több illy nézetek köztudásra jöjenek, hogy még országgyűlésünk előtt folyó irások' útján megvitattatva, belölök törvényhozás' útján a' legjobb létre jöjön. Én következő javallatot teszek: „Választassék minden törvényhatóságban az ott fennálló választási mód 's felsőbb megerősítés szerint négy ítélő biró, birói függetlenség' tekintetéből tisztújítás alá nem jövőleg; kik közül legalább kettővel a' főtisztviselő, ennek érdeké, vagy meg nem jelenhetése' esetében az első biró legalább harmad magával tegye az adóssági ítélő székét. Hasonló mód tartassék városokban is, mellyekben a' megyei főtisztviselő' jogaiba a' városbiró, vagy bármely név alatti első tisztviselő lépjen. Ezen ítélőszékek eleibe tartozzanak (a' váltói kereseteket kivéve) minden adósságos ügyek. Szóval folyanak minden illy perek. Ezen ítélőszék, kivéve az ünnepnapokat, törvényszakaszhoz, 's törvényszünethez magát nem szabva, midőn per adja elé magát, tartozzék mindig rögtön összegyűlni, sőt ha pereit' sokasága kívánja, mindennap a' törvényhatóság' házában együtt legyen. Az adós nyolczad napra hívassék meg, azon napon maga, vagy bárki megbizottja személyesen az ítélőszék előtt, szóbeli védelmeit adja fel, okleveleit adja bé, 's bizonyosságait, ha lennének, állítsa elé; ha meg nem jelenik: a' kereset megítélthessék. A' védelmek' feladása, felek' vitatkozásai, tanuk' kihall-

gatása, oklevelek' felolvasása 's' a' t. nyilván fo-
lyanak, melly után a' felek 's' mások eltávoztat-
ván, a' birói vitalkozások titkon legyenek. Mig
egy per el nem határozatik, addig az ítélőszék-
nek se eloszolni, se más perre átmenni nem
lehet. Illy perben egyetlen határozás kelhet, t.
i. a' derekas ítélet. Minden más ellenvetések
csak a' kereset' érdemével együtt tétethetnek,
's' a' per' érdeme külön el nem határozatathatik.
Kimondatván az ítélet, a' kimondástól fogva bi-
zonyos, a' törvényben meghatározandó napok
hágyassanak békülésre; 's' a' melly napon ezen
idő bételik: egyik a' három biró közül az azon
perben volt ítélőszéki elnök által bizonyoságul
kinevezendő megyei táblabiró, vagy városokon
eskütt tag mellett minden előhírtétel nélkül az
ítéletet végrehajtsa. Ha a' megítéltetett el-
lenségülne: a' végrehajtó biztosságnak azon
helységből elmozdulni nem szabad, hanem
felszólítására a' megítéltetett ellen rögtön
minden hírtétel, és kibékülő visszautasíthatás
nélkül katonasor száll ki melléje; melly u-
tán az ellenségülő egyszermind, mint rend-
bontó, büntető kereset' útján megfenyítettik. Az
ítélet végrehajtása után birodalmon kívül a' ki-
rályi táblára 's' onnat ismét csak birodalmon ki-
vül feljebb vitethetik. Feljebb vitel mellett is
hasonló szóbeli kezeléssel, 's' az ezt követő í-
téletnek mindig rögtön teljesülése mellett foly-
hat. Ujítás első ítélőszéken, 's' csupán birodal-
mon kívül engedtetik. Semmi menedéknek az
ítélet' végrehajtása előtt helye nincs. Sem első
ítélőszéki, sem birodalmon kívül feljebb viteli
ítélet nem kelhet, sem felperes ellen mindenha-
szonvétele, kár, költség, fáradság' megítélése
nélkül. Folyamodásnak illy perekben még neve
se hallassék, azt se bejelenteni, se birónak bé-
venni szabad ne legyen. — Ha illy eljárás igen
keménynek tetszik, állítsuk fel csak azok ellen,
kik a' kötelezvényben magokat nyilván ezen í-
télőszék 's' eljárása alá kötelezendik. Ki igen ke-
ménynek fogja tartani, ne álljon reá.

4.) Váltó törvény.

Sokan a' váltó törvény' felállítására ellen sze-
retik hangoztatni, hogy még arra nálunk szük-
ség nincs, minthogy a' váltók nincsenek annyi-
ra divatban; de mi helytelen legyen ez állítás,
önmagából kitetszik. Ugyan is kívánja, hogy
előbb számtalan vagyonszerzési törvény-
nyel nem szabályozott váltók' divatba jöttével,
vagy kívánja, hogy 1792beli törvényczikkelyünk'
mintájára külföldi váltó törvényszék alá adjuk
magunkat; 's' midőn így pénz' dolgában, hol az
okos számítás legelső, egy csupán leghatározot-
tabb törvények által eléggé biztosítható tettnek
a' törvény' hozatala előtt divatozásával a' leg-
nagyobb következetlenség elkövetetnék, 's' egy
csomó alkalmatlanságot, visszázkodást, 's' a' t. a'
nélkül, hogy ezeken törvény segítene, már ki-
álltunk volna; akkor akarnák, hogy a' törvény
hozassék. Váltó mindaddig nem létezhetik, míg
váltó törvény nincs; 's' mivel a' kereskedés kö-
rűli hitel nálunk olly ingatag, 's' bizonytalan lá-
bon áll, és ennek rendbe hozatala nélkül keres-
kedés nem létezhetik, éppen azért „kell a' vál-
tó törvényt, más a' kereskedési szorgalomra szük-
séges törvényekkel együtt felállítani.“ Mihelyt
ezen törvények létre jönnek, lesz elég váltó.

Szinte ötven évvel ezelőtt szükségesnek
látták elődeink a' váltóról rendelkezni; és mi
most is, midőn azóta ipar 's' kereskedés a' ke-
resztény világ' minden tartományaiban annyit
haladt, azt vitatjuk, hogy váltó törvényre nincs
szükségünk? Egy nemzeti szégyen követteget el-
rajtunk az 1792beli törvénynyel, miszerint kül
törvényszék alá adattunk: vegyük le e' szégyent
magunkról, 's' mikor azon visszás és független
nemzeti állásunkkal ellenkező törvény olly kevés
haladást és élénkséget szerze kereskedésünk'
mezején: vegyünk példát más tartományokról,
mellyekben a' váltó törvény a' kereskedési hi-
tel' nélkülözhetlen feltételének mutatja magát. —

Mi annyira szeretjük a' külföldet miveiben, hogy egész tömegestől készek vagyunk magunkat 's hazánkat inségre juttatni, csak hogy felhasználhassuk piperéinkre azt, mi a' külföldtől jött; és még is iszonyodunk a' külföldnek azon intézvényétől, melly ezen miveket létre, 's hozánk juttatta; 's nem akarjuk, hogy hasonló okokból magunk jussunk azon jóllétre, mellyet ők édelnek. Minden pillanatban rabjai vagyunk vágyainknál fogva a' kül' áruknak, 's még is annyira szabadoknak hiszszük magunkat, hogy egy keményebb törvénytől, melly munkáson hatna arra, hogy ha nem is kül szorgalomtól független, de kárpótló állásba lépünk, rettegünk azok' tekintetétől, kiknek magokat a' szerint kötelezni 's meg nem tartani tetszenék. Mi légyen ezen törvény és mostani körülményeinkhez képest bány váltó törvényszék kellene, az a' törvényhozás' határozatától függ. Minden esetre remélem, hogy most annyi nem kell, mint fél-század után kellend, midőn a' közönséges, és kereskedői hitel megalapíttatván, honunk' ipar-állása a' jelen hanyaglotthoz hasonlíthatlan leend.

Végre szabad legyen e' hét pontok' létrejöhetése körül még csak következőket érdekelni: ismétlem, hogy „mikor jóllétünket kívánjuk felépíteni, mindig vigyázzunk, nehogy az bármi tekintetben egyének' kármentesíten romjain emelkedjék, és az építvény olly gyorsan létrejőjön, a' melly sürgetőleg körülményeink kívánják.“ Látjuk, mi méltó a' panasz nálunk a' perlekedés' hosszúsága iránt; ha tehát honunk' jólléte terjedelmes országos tanácskozásokat kívánand: e' miatt az országgyűlési törvényszűnetnél fogva a' perek fenn ne akadjanak, 's olly sokak' igazának kiszolgáltatása hátra ne vettesék, hanem a' szomszéd testvérhon' példájára ha nem is legfelsőbb törvényszékeken, legalább a' törvényhatóságok' kebleiben más perekkel együtt a' polgári pereket is — nem várva a' törvénykezés' általános rendszerezését — ország-

gyűlésünk' folyama alatt tegyük folyhatókká. Ha pedig a' törvényjovallatok anyagi jóllétünk' alapítására létre jönnek: a' kölcsönös bizodalomnál fogva nyerjük meg, hogy azok' megerősítése 's béczikkelyezése ne haladjon más országgyűlésig, hanem történjék azon, mellyen hozattak, hogy így a' törvény éppen akkor kezdjen munkálni az ipar' emelésére, mikor azt a' körülmények kívánják; ne pedig akkor, midőn azok változva, erejük már nincs a' jelenhez alkalmazva, 's ez okból, ha létre jött is volna, már megváltoztatni, 's új törvényt kellene felcserélni.

Azon nem legtündöklőbb sors, mellyben jelenleg Erdély létezik, nem a' jelenkor' munkája vala; század, sőt századok készíték előre azt, és csak akkor ébredénk a' rossznak orvoslása iránt, mikor csaknem helyrehozhatlan vala. Két országgyűlésünk folyt le közelebbről, mindkettőn mellőzve maradt szinte minden egyéb, csupán közjogi viszonyaink állának szönyegen; pedig a' szegény, bár hangoztassuk őt szabadnak, rabja, ha nem másnak, hitelezőinek 's szükségeinek. Minden dicsőség, mit e' két országgyűlésről bel 's külföld előtt mondhatunk, csak annyi, hogy abból, mi kevés a' multtal el nem vesze, semmit nem áldoztunk, de a' vesztettekből helyreállítva szinte semmi nem lett, 's így a' nagy újra születés' munkája elakadt. Azon helyzetben tehát, melly közt két országgyűléseink munkálkodának, szinte semmi előhaladást nem tehettek; változtassunk állást, 's így ta'an tehetünk. Alljon helyre a' kölcsönös bizodalom kormány' s országgyűlés közt; ezen állásból legyen azután mind két részről minden pont, a' bizodalomtól adott színben, fontolva; szóljon kiki már helyre álló bizodalom' hangjaival, egyenesen, nem palástolva; 's talán így nyerünk. — De a' bizodalom bajosan forrhat meg előre éppen azon pontokon, mellyek a' multakon különböző nézet miatt célra nem juthatának. Válaszszuuk előre, vagy bár közben

ollyakat, mellyeket kormány és nép egyiránt akar; 's a' mellyeket jelen szükségünk halaszthatatlanul sürgetnek. Tekintsünk inségünkre, 's felvillan a' pont, mellyet tovább nem halaszthatunk. — A' hanyaglás' korszakában igen szerették az inség' minden okát akár hol másutt, mint magokban keresni: mert nincs véték, mellyben a' bűnös magát idegen ok által nem igyekeznék menteni, 's nincs bűnös, ki magának bármi vétékért legelébb meg nem bocsátna. Hiedelemmé vála sokak előtt, miszerint a' kormány az elszegényítés' rendszerét elvévén tette; 's minden inségünknék oka lenne. Elmulának a' hanyagságnak ezen mentségei, mint a' nyári köd nap' felkölttével elenyésszik, és minden, kit akaratja vakságban nem akar továbbis tartani, látatja, miként kormányunk a' két magyarhont elvileg jóllétre akarja emelni. Tekintsünk a' szomszéd Magyarhont, vizsgáljuk közelebbi törvényhozását, és ha a' tíz millióból álló hatalmast annyira törekedik a' kormány felemelni: mi érdeke lehetne münket csekélyeket e' szegletben alányomasztani?

A' kormány' akaratja anyagi jóllétünk; inségünk ezt nélkülözhetlenül kívánja; fogjunk kezét ezen pont felett, 's midőn a' bizodalom ez által fejlődend; próbáljuk a' bizodalom' körébe átmenőleg, 's ezen bizodalmat soha egyik rész is meg nem szakasztva, a' többi pontokat.

Ne remélje a' henyélő, hogy ipar' terjedésével túlzott szükségain segíteni fog. A' szorgalom csak szorgalmasokat boldogíthat, és a' here, ki eddig is mások' szorgalmának veritékével unalmak közt üzte kényelmeit, annál nagyobb inségbe merülend, mentől közelebb fog hozzá állani a' bel, mint külföld' szorgalma. Eddig messzéről hatott rá a' súly; akkor polgártársai, hozza közel, fogadják éreztetni azon állításnak valóságát, miszerint „a' vagyon, ha szorgalom nem kamatoztatja, és a' henye pazarlás fogyasztja, végre elolvad.“ Az ipar' terjedése

tehát azon számtalanoknak, kik eddig legjobb igyekezet mellett is inséggel küzdöttek, fog út nyitni szorgalmok' gyümölcseit éldelni. Mind eddig — el lehet mondani — két életmód vála Erdélyben: földmivelés, és hivatalviselés; a' miveltiség' terjedésével minden évben szaporodott száma azoknak, kik az oskolák' felüleges átúszása után a' szántóvetői munkákat szegyenlették, és sajátjuk, hol azt másokkal vitelhesék, éppen nem, vagy igen kevés volt; a' tisztviselői szám őket befogadni többé igen kevés vála, az ügyvédségben mindenkinek elég per nem juthata, így szaporodik egy sereg megedetlen henye, kiknek túlzó kívánságaik' kielégítésére semmi becsületes életmód a' végén fenn nem maradand. Illy sok, az elerkölcstelepedéshez közelítő kezek a' kifejlendő iparra 's ez által a' vagyonhoz juthatás' eszközeinek többülésére várokoznak. — Ne várjuk se azt, hogy a' világ azon egyszerűségbe vissza essék, mellyben az előidőkben állott, se azt, hogy kis erdős honunk ezen előhaladás súlyait lerázhassa. Igyekezzünk a' haladás' akadályainak törvényhozás' útján elhárítására, 's midőn e' törvények létre jönnek; minden kéz, melly mozoghat, minden elme, melly tervezhet, minden akarat, melly törekedésekre alkalmas: a' világosság' sebességével munkáljon honunk' jóllétére.

Gál János.

Észrevétel az észrevételre.

Csak két hónap óta lépett föl a' Pesti Hírlap' lelkes szerkesztője azon pályára, mellyen minden jóra, nemesre buzdít, 's minden hazánkban létező hibát 's fonákságot meg ró; 's már is — szilárd 's viszontagságokban keménynyé edzett jelleme, mély belátása, a' tárgyaknak népszerű szempontbóli fölvétele, 's azon elragadó módja által, melly csak tiszta 's a' mondottak'

igazságáról mélyen meggyőződött kebelből származhatik, — igen nagy hatást gyakorol az olvasó közönségre. Ezt meggondolván egyfelől, 's másfelől a' Pesti Hírlap' 10-ik számában a' Paget János' hazánkrolí munkájáról kimondott vélekedést igen keménynek tartva, örömmel 's talán még tárgya mellett elfogult kebellet kezdtem olvasni a' Nemzeti Társalkodó' 9ik számában az 'Őszinte Olvasó' észrevételét. Oh de be más szempontból vette föl az 'Őszinte Olvasó' ezen tárgyat, mint kellett volna! Ha én lettem volna azon 'Észrevételeket tevő' 'Őszinte Olvasó', annak őszinte megvallása mellett, hogy a' Paget' hazánkrolí irt könyve nem tökéletes, a' mint azt illy körülmények között illy nemű munkától várni sem lehet, 's hogy abban, bár kevés számmal, nem igaz adatok is találtak:

Iször felfejtettem volna azon nehézségeket, mellyekkel kell küzdeni egy illy munka' irásában, még azoknak is, kik egész életököt hazánkban töltötték, mennyivel inkább pedig egy külföldi útzónak.

Zor meg mutogattam volna azt, miszerint nem azon lehet csudálkozni, mikint lehetett illy fonák 's egészen hamis adatokat egyben gyűjteni, hanem azon, hogy mikint tudott Paget, ki nek, mint idegennek, munkája' készítésére igen kevés segédforrásai voltak, anynyi igaz, 's hazánkat mind anyagi, mind szellemi szempontból olly híven ösmertető adatokat összeszerezni, 's mikint tudta magát hazánk' állásába úgy belé helyheztetni, mint hazánkfiak közül is igen kevesen.

Végre kimutattam volna, milly hálával tartozunk Pagetnek, ki éppen most, midőn azon az úton vagyunk, hogy azon nagy nemzettel, mellynek ő polgára, szorosabb kereskedési viszonyba lépünk, munkájában azon számtalan előítéleteket, mellyekkel vannak irántunk mindenütt, a' hol csak ösmeretes nevünk, elenyész-

tetni; — azon hamis adatokat, mellyekkel eltöltötték régibb útzók honfiak' fejét, meghazudtolni, 's általában a' magyart úgy kívánja megösmertetni, mint egy fiatal erejében a' jőzan haladás' útján előre törő nemzetet.

Mind ezek helyett az 'Őszinte Olvasó' egy agyrémet teremtett magának, 's az ellen viaskodott; mellyuél fogva én is folszólok, hogy igazságtalan vádja az egész nemzetet a' félreértés' bünébe ne keverje.

Minekutána az 'Őszinte Olvasó' hibáztatva említi a' Pesti Hírlap' szerkesztőjéről, hogy azon oklevelekbe, mellyeket béárul, nem elégségesen tekintett belé, fel sem téve hogy éppen maga essék azon hibába, mellyet éppen megró, önszemeimnek sem hívék, 's több versen átolvasám a' kérdéses hírlapi cikket, de meg nem találhatám azon helyet, a' hol Kossuth Pagetre nemzet- vagy személysértést fogva: 's miképpen tehette volna is azt Kossuth, midőn Paget mindenütt, a' hol róla szól, érdemeit méltányolja 's szívből sajnálja akkori szerencsétlenségét; 's ha a' róla mondottakban egy két adat nem is volna igaz, egész könyvén úgy rajta van az igazságszomj, jó akarat' és tiszta szándék' bélyege, hogy azon hibát csalódásnál egyébbnek tulajdonítani nem lehet. De általában nem tudhatom, honnan vette az 'Őszinte Olvasó' az egész nemzetsértést; mert Kossuth azzal Miss Pardoet sem vádolja, 's csak arról panaszkodik, hogy személyét sértette, mi is hogy mekkora mértékben történt, a' Miss Pardoe' munkáját magam sem olvasván, meghatározni nem tudom; csak ugyan mivel az 'Őszinte Olvasó'val nem tapasztaltam, hogy Kossuth bosszuságát a' vétlen Pagetre is kiterjesztené (mert talán igen kemény, de nem sértő kifejezésekkel bírálni egy munkát, még nem jele bosszuságnak), az 'Őszinte Olvasó' észrevételével merőben ellenkezőleg azt nyilván-

nitom, mi szerint a 'Pesti Hírlap' tisztelt szerkesztője' tűzpróbán átment igazságszeretetében annyira bizom, hogy Miss Pardeotóli bántalmát valódinak és nem képzeltnek tartandom mind addig, míg az Őszinte Olvasó, vagy valaki más az ellenkezőről meg nem győzend.

Legtávolabbról sem lévén célom a 'Paget' kérdéses könyve' lehető hibáit felfedezni akarni a' nélkül, hogy fénypontjait is kitüntethessem, a' felszólítás' két első pontjára semmi kimutatásba nem ereszkedem; a' harmadikat pedig, melly a' keresztnév' megcserélését gúnynyal említi, egy illy fontos tárgyban kicsinységek után kapkodásnak tartom.

Nem kívánván azzal megbántani az Őszinte Olvasót, hogy őt a' Kossuth' tisztelői köze ne számláljam, ellene fordítom azon fegyvert, mellyel Kossuth ellen élt, 's a' Pisistratus' mondatát egész kiterjedésében reá alkalmazom; meg nem foghatván főképpen azt, miképp juthatott eszébe Őszinte Olvasónak ez a' közmondás: Vak vezet világtalant, akkor midőn a' 'Pesti Hírlap' vezércikkeit láttatik gúnyosan érdekelni; * már én csak azt ohajtom, hogy a' 'vezércikkék' éles látásáról ösmeretes

* Mi a' N. Társalkodó' lapjain megjelenő cikkekben előforduló minden egyes nézetekben nem osztozunk; 's hogy az illyen, általunk nem helyeslett nézeteket nem hagyjuk ki, onnan van: mert más író munkáján annak megegyezése nélkül, változtatást tenni, magunkat feljogosítottaknak nem hisszük. Véleményünk szerint folyóirat' szerkesztősége valamely cikk' egészben felvételét elmellőzheti; de azt felhatalmaztatáson kívül nem módosíthatja. Illy nézettel váltunk és vagyunk a' N. Társalkodó' közelebbéről elmúlt heti számában közölt Észrevétel' mindazon kifejezéseit illetőleg is, mellyekkel a' 'Pesti Hírlap' közméltánylást, és ezzel együtt a' miénket is, megnyert derék szerkesztője ellen hármí bántalom van, avvagy lehetne kapcsolatban.

Szerkesztőség.

szerkesztője a' még valójában csak nem világtalan közvéleményt mind addig vezetgesse, míg végre a' beteg szemek hozzá szokván az előttök bolygó ködök' apránkénti eloszlása alatt a' világossághoz, az eddig hűséges vezető, mint szemorvos úgy jelenhetik meg, 's leveheti a' meghomályosodott szemekről a' hályogot, 's az előítéletektől megszabadult közvélemény, a' járókából kiszabadulva, maga erején folytathatja utját a' tökéletesedés felé. — És majd ha akkor fog előállani egy a' Paget János' képességével bíró utazó, mikor a' közvilágosságban minden tárgyak a' homályból kibontakozódnak, az irhat hazánkról tökéletes ösmertetőt; addig pedig elégedjünk meg azokkal, mellyek legjobbak, 's ne kívánjunk tökéletest ott, hol csak a' középszerűség is feljül emelkedni igen bajos.

K.

Az egyiptomi parasztok.

D. Bowring a' legszelidebb 's békeszeretőbb embereknek rajzolja őket, kiknek soha eszökbe sem jutna, fegyvert hordozni 's hadba menni, ha a' basa nem ragadná el őket erőszakoson ekék mellől. De a' mellett iszonyú túnyák, hihetőleg azért, mivel úgy sem kapnának semmit abból, ha szorgalmasok volnának; mert az alkirály 's a' vámszedő ha tetszik, mindenőket elveszik. Tunyaságok' mentegetésire nincsenek okok' szükében. Ha a' Niluson szél fú, az arab csolnakos öszvekulcsolja kezét mondván: „Miért dolgozom; hiszen fú a' szél! 'S ha nincsen szél, így szól: miért dolgozom; midőn nem fú a' szél. Mindenre csak ennyit mond: Ki di (úgy van), 's ezzel megnyugszik bármí érje őt. Lassu is az egyiptomi, 's ama' régi példabeszéddel: „Mit ma nem csinálsz meg, holnap csinálatlan marad“ éppen mit sem törődik. Mindig azt gondolja: holnap is lesz nap, 's holnap után ismét.

T . . . ki.

Nyomatott az erdélyi Híradó-intézet' betűivel.